

УДК 793.31(=161.2):392

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-17>**Віра СИНЄОК,***orcid.org/0000-0003-0623-1718**заслужена артистка України,**доцент кафедри хореографії**Київського університету імені Бориса Грінченка**(Київ, Україна) v.synieok@kubg.edu.ua***Костянтин КАЛІЄВСЬКИЙ,***orcid.org/0000-0003-4202-4222**аспірант кафедри режисури та хореографії**Львівського національного університету імені Івана Франка,**викладач кафедри хореографії**Київського університету імені Бориса Грінченка**(Київ, Україна) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua*

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТАНЕЦЬ ЯК ФУНДАТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ

У статті окреслені проблеми збереження та розвитку українського танцю. Розвинуто концептуальний підхід до аналізу формування тенденції жорсткої репертуарної політики, посилення ідеологічного тиску в пострадянський період. Проаналізовано культуротворчу функцію національного хореографічного мистецтва. Розглянуто основні аспекти відродження фольклорних канонів, які зберігають правдивість і реалістичність народного мистецтва.

Акцентовано увагу на мистецький доробок українського хореографа Василя Авраменка, який популяризував національне танцювальне мистецтво, відродивши прадавні коломийки, аркани, гуцулки. Досліджено формування новітнього етносвітогляду на фольклорні танці країн світу з можливістю фіксації та популяризації національної спадщини.

У статті охарактеризовано процес збереження і поширення національної культури етнічних товариств, які функціонують на теренах сучасної України. Головною ідеєю культурних центрів національних меншин є сприяння процесу національної єдності, пропаганді дружніх стосунків між народами, ознайомлення населення із культурою, традиціями та історією своїх народів.

Акцентована увага науковців щодо розвитку української національної культури, яка є одним із основних надбань нашого народу. Визначено, що перша ланка навчально-виховного процесу профільного спрямування із запровадженням обов'язкового вивчення українського танцю змінює рівень виконавської та викладацької майстерності майбутніх керівників та викладачів профільних навчальних закладів освіти.

Наголошено, що вивчення українського народного танцю в закладах вищої освіти формують професійну майстерність майбутніх хореографів. Ці знання надають унікальну можливість висловити в своєму танці, русі, міміці та жесті усе багатство світоглядних цінностей національного мистецтва.

Підтверджено основну ідею сучасного культуротворчого процесу, а саме популяризації українського танцю із мотивованою активної молоді до пізнання національної культури, традицій та українського мистецтва загалом.

Ключові слова: український танець, національна спадщина, навчально-виховний процес, традиції народу.

Vira SYNIEOK,

orcid.org/0000-0003-0623-1718

*Merited (Performing) Artist of Ukraine,
Assistant Professor at the Department of Choreography
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) v.synieok@kubg.edu.ua*

Kostiantyn KALIIEVSKIY,

orcid.org/0000-0003-4202-4222

*Graduate student at the Department of Directing and Choreography
Ivan Franko Lviv National University,
Lecturer of Choreography at the Department of Choreography
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua*

UKRAINIAN FOLK DANCE AS A FOUNDER OF NATIONAL IDENTITY

The issues of saving and developing Ukrainian dance are outlined in the article. A conceptual approach to the analysis of the formation of trends in the cruel repertoire policy and the intensification of ideological pressure in the post-Soviet period is developed. The cultural function of the national choreographic art is analyzed. The main aspects of the revival of folklore canons that preserve the truthfulness and realism of folk art are considered.

Attention is focused on the artistic achievements of the Ukrainian choreographer Vasyl Avramenko, who popularized the national dance art by reviving the ancient kolomyikas, arkans, and hutsulkas. The formation of the latest ethnocultural outlook on folk dances of the world countries with the possibility of fixing and popularizing the national heritage is investigated.

The process of preserving and disseminating the national culture of ethnic societies operating in modern Ukraine is characterized. The main idea of the cultural centers of national minorities is to promote the process of national unity, to promote friendly relations between peoples, and to familiarize the population with the culture, traditions, and history of their people.

Scholars' attention is focused on the development of Ukrainian national culture, which is one of the main achievements of our people. It is determined that the first link of the educational process of the specialized direction with the introduction of the compulsory study of Ukrainian dance will change the level of performance and teaching skills of future managers and teachers of specialized educational institutions.

It is emphasized that the study of Ukrainian folk dance in higher education institutions forms the professional skills of future choreographers. This knowledge provides a unique opportunity to express in their dance, movement, facial expressions, and gestures the wealth of worldview values of national art.

The article confirms the main idea of the modern cultural process, namely the popularization of Ukrainian dance from motivated active youth to the knowledge of national culture, traditions, and Ukrainian art in general.

Key words: *Ukrainian dance, national heritage, educational process, traditions of the people.*

Постановка проблеми. Українська національна культура є носієм аксіологічних вимірів всієї нації, що транслює в сучасне середовище культурно-історичну самобутність та унікальність народу.

Популяризація українського танцю стає невід'ємною складовою у вихованні молодого покоління. Прищеплення національної системи цінностей здобувачам освіти формують парадигми культурного роду.

Проблема, що з'явилася на пострадянському просторі стосовно знецінення національного танцю відхилила вектор навчального процесу від національної культури. Змінити ситуацію та прибрати наслідки ідеологічної окупації національного мистецтва допоможуть новітні програми навчального процесу з обов'язковим викладанням українського танцю в закладах середньої загальної освіти.

Аналіз досліджень. Аналіз останніх досліджень та публікацій продемонстрував актуальність теми збереження та розвитку українського мистецтва. Вагомий внесок у цьому напрямку зробили відомі дослідники: Т. Благова, Л. Косаківська, Чжан Сяо, О. Плахотнюк, П. Фриз, А. Квецко, Ю. Картух, О. Кузик.

Проте недостатньо дослідженим залишається питання впровадження українського танцю в навчальні програми закладів середньої загальної освіти. Важливим залишається питання підтримки українського мистецтва на державному рівні.

Мета статті. Розглянути основні аспекти відродження української народної хореографії.

Виклад основного матеріалу. Найбільшим надбанням кожного народу є духовна культура, яка зберігається в аксіологічних парадигмах національної спадщини. Вона збагачує свій народ

високогуманними цінностями, утверджує культурно-історичну самобутність та унікальну ідентичність нації.

Величезним важелем в збереженні незупинного руху та розвитку національної культури відіграють мистецькі заклади освіти та аматорські хореографічні колективи народних танців. Народне хореографічне мистецтво України зберігає традиції та самобутність кожного регіону, відображаючи унікальні місцеві особливості, які мають давню джерелознавчу історію.

Український народний танець має свої оригінальні, чіткі та стійкі ознаки, що історично склалися, а також своє глибоке національне коріння. Давня культура вражає уяву нашого сучасника високим рівнем естетичної свідомості, багатством і різноманітністю художніх форм, глибиною осягнення морально-естетичного ідеалу (Чжан Сяо, 2021: 16).

Величезна спадщина українського мистецтва тривалий час була під негласною забороною, що зіграло негативну роль у формуванні національних традицій аматорських хореографічних колективів.

За словами Т. Благової «...аналіз розвитку хореографічного аматорства періоду 40–50-х рр. ХХ ст. дозволив визначити його етапом панування соціалістичного реалізму в мистецтві, жорсткої репертуарної політики, посилення ідеологічного тиску на будь-які прояви художньої творчості» (Благова, 2020: 248).

В 70–80-х роках 90% репертуару хореографічних колективів складала танці народів світу, а українському мистецтву не приділялося достатньої уваги. Святкові концерти того часу були запрограмовані на пропаганду російської культури, що прославляла ідеали комуністичної партії, одночасно нівелюючи національне мистецтво кожної на той час республіки.

Політична заангажованість щодо танцювального аматорства, буквально чи опосередковано відображена в законодавчих ініціативах різних років, спричиняла надмірне ідеологічне навантаження на розвиток його змісту та, відповідно, однобічність у формуванні репертуарних тенденцій чи жанрової спрямованості (Благова, 2020: 256).

Знецінення національних ідеалів спровокувало відхилення навчального вектору від української культури, спричинивши відчуття другорядності та низькосортності свого мистецтва. Це, м'яко кажучи, неповага до своєї культури міцним ланцюгом затягнуло зашморг на навчальному процесі юних вихованців, не давши змоги прищепити їм національні культурні цінності та любов до свого

мистецтва. Тетяна Благова наголошує, що «автентична українська хореографія в якісній сценічній обробці та технічному виконанні з'являлася в аматорському середовищі не часто. Культивування в гуртках винятково танців радянського походження спричиняло панування на самодіяльній сцені низькопробних номерів, засмічених одноманітними й електричними рухами. Натомість беззаперечну офіційну підтримку відчувала популяризація хореографічних зразків так званої «сучасної тематики», які віддзеркалювали радянську ідеологію соцреалізму» (Благова, 2020: 252). Доказом цього став процес катастрофічного скорочення аматорських колективів народних танців і перенацінення колективів сучасного спрямування.

Зокрема Л. Косаковська наголошує: «Естетика соціалістичного реалізму залишала від народного танцю лише зовнішні риси його малюнку, посилюючи трюкові елементи. Він використовувався для того, щоб підкреслити народність мистецтва за формою та інтернаціональність за духом. Усе, що не відповідало такому тлумаченню, заборонялося і викорінювалося як прояв “буржуазного націоналізму”» (Косаковська, 2009: 10).

Так, сучасний розвиток – це добре, це новий підхід, нові можливості, це нова культура, яка не має нічого спільного з українським мистецтвом. Наразі не можна не згадати слова великого Т. Г. Шевченка: «...чужому навчайтесь, та свого не цурайтесь» (Шевченко, 1976: 256).

Отже, немає жодних заперечень щодо розвитку сучасних напрямків хореографії, але поряд з цим потрібно навчити маленьких українців своїй національній культурі танців, яка відрізнятиме їх від інших танцювальних культур світу, стверджуючи тим свою ідентичність і самобутність.

Твори народної танцювальної спадщини за своїм внутрішнім характером є реалістичними, і в цій правдивості полягає їх виховна сила (Кархут, Кузик, 2020: 345). Поки не відпрацьована методична робота на першій ланці навчального процесу профільної освіти, ми не зможемо мати потужний результату закладах вищої освіти.

Гарним прикладом можна вважати потужний рух популяризації української хореографії Василем Авраменком, який відродив прадавні коломийки, аркани, гуцулки, верховинки. Педагог своїм мистецьким доробком назавжди зберіг національну спадщину закарпатського краю, визнаючи його «добрими ліками проти чужинецьких хвороб, бо він виховує молодь» (Авраменко, 1947: 10).

Танець є найдавнішою формою художнього самовираження людства. Йому властива здатність

людини через рухи висловлювати свої почуття, і водночас танець – це засіб спілкування людини з оточуючим світом, де панує ритм як символ Вічності (Фриз, 2018: 73). Український танець завжди був і залишається гордістю нашого народу. Перед ним встають шаленіють поціновувачі танцювальної культури світу, але на рідній батьківщині він стає чомусь «нецікавим», «застарілим», і молодь, на жаль, попирає цей скарб неймовірної краси своїм холодним відношенням.

В посланні Євангеліє від Матфея 13:57 говориться «...не буває пророка без честі, хіба що тільки на батьківщині своїй і в домі своїм» (Біблія, 2017: 1098). Ці слова дуже влучно віддзеркалюють сутність проблематики навчально-виховного процесу минулих років та, на жаль, реалії сьогодення.

Нове прочитання архаїстично-традиційних поглядів на збереження народного танцю, формування новітнього етносвітогляду сприйняття фольклорного танцю країн світу, кожного національного осередку, етнічної групи в мистецькому просторі сучасності. Як результат розвиненості відео- теле- фіксації, мережі Інтернет технологіям розширюються можливості фіксації фольклорного танцю, його популяризації та донесення до глядачів всього світу (Плахотнюк, 2021: 8).

Розвиваючи народне хореографічне мистецтво в Україні, необхідно звернути увагу на процес збереження і поширення національної культури етнічних товариств. На сучасному етапі в столиці України функціонують 52 національно-культурних товариства міського рівня і 20 – загальнодержавного, що репрезентують 36 етнічних груп населення. Також створено 9 центрів культури національних меншин, видається 31 газета, функціонують театри, художні колективи, заклади вищої освіти, недільні школи.

Особливе місце в багатонаціональній культурній палітрі України посідає діяльність діаспори Грузії, яка приділяє велику увагу творчому вихованню молоді. У 2000 році в Києві була створена дитяча Грузинська школа-студія «Іберія», яка у 2008 році перетворилась в однойменний Грузинський культурний центр. Головною ідеєю цього центру є сприяння процесу національної єдності, пропаганда дружби між народами України та Грузії, ознайомлення населення з грузинською культурою і традиціями. В центрі функціонує недільна школа, де учні вивчають грузинську мову, літературу, історію та релігію, а також народні грузинські пісні та танці.

Дослідження досвіду роботи національних меншин акцентують нашу увагу на активній

діяльності народних колективів України. Розвивати та удосконалювати процес вивчення народного танцю на теренах України потрібно через запровадження українського танцю в закладах загальної середньої освіти. Цей крок дозволить в широкому спектрі посіяти зерна національної культури в серця маленьких українців, створивши унікальне підґрунтя для формування національної свідомості та ідентичності підростаючого покоління.

Все, що зберігає українська народна хореографія, стане дієвим засобом розвитку національної культурно-мистецької освіти, націотворчим процесом на сучасному етапі розвитку українського соціуму, вагомим чинником формування національно-культурних цінностей вихованців.

Підвищення уваги науковців до питань народної творчості та розвитку української національної культури на сьогодні характеризується пропагандою та розвитком всіх видів мистецтва, які є одним із основних духовних надбань нашого народу (Квезко, 2021: 107).

Відтворивши таким чином першу ланку навчально-виховного процесу профільного спрямування, ми отримаємо, як результат, національно мотивовану молодь, заряджену рухати розвиток національного мистецтва в сучасний простір майбутнього.

Удосконалення роботи зі студентською молоддю з питань відродження національної культури, звичаїв, обрядів, традицій народу, провадження ґрунтовної роботи, яка спрямована на формування гармонійного розвитку особистості з високими духовними, моральними якостями. Художньо-естетичним смаком, ствердження принципів загально-людської моралі, культурно-національних, духовних, історичних цінностей стануть аксіологічною парадигмою здобувача вищої освіти.

Студенти ВНЗ хореографічної освіти повинні бути взірцем досконалого володіння знаннями з українського народного танцю, оскільки самі вони є майбутніми викладачами, або керівниками хореографічного колективу, на котрих покладена велика відповідальність у збереженні самобутності та ідентичності національного мистецтва. Хореографи вищих навчальних закладів повинні бути флагманами популяризації національної культури на теренах країни та за її межами.

Узагальнюючі висновки. Цінність українського танцю полягає в закарбованому канонічному досвіді народного мистецтва, яке є життєдайним коренем національної ідентичності

та самотності. Він є основою для створення різноманітних хореографічних творів, оскільки зберігає загальнокультурні, аксіологічні цінності, виконуючи транслуючу місію фольклорних танцювальних традицій в сучасний простір.

Популяризація української хореографічної культури є одним з головних засобів духовного відродження нації та збереження культурних традицій, що є фундаментальним фактором національного самоствердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко В. Українські національні танки, музика і стрій. Вінніпег, 1947.
2. Біблія. Київська Патріархія Української Православної Церкви Київського Патріархату. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2017. 1416 с.
3. Благова Т. Розвиток хореографічної освіти в Україні : історико-педагогічний концепт : монографія. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2020. 488 с.
4. Кархут Ю., Кузик О. Народне хореографічне мистецтво як засіб пізнання та збереження традицій народу, патріотичного виховання молодого покоління. Одеса : Науковий журнал «Молодий вчений», Культурологія, № 11(87), Листопад 2020. С. 344–350 <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-74>
5. Квечко А. Синтез народного українського танцю з сучасним напрямом хореографічного мистецтва. *Молодий вчений*, 2021. 1 (89), 106–109. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-23>
6. Косаковська Л. Мистецька парадигма Василя Авраменка в контексті розвитку української культури ХХ ст. (Автореф. дис. канд. мистецтвознавства). Київ, 2009.
7. Плахотнюк О. Етносвітогляд фольклорного танцю в мистецькому просторі сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельваніка, 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 4–8. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
8. Фриз П. Українські хореографічні студії як відображення соціокультурного досвіду. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал, 2018. Вип. 8 (163). С. 71–75. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141874>
9. Чжан Сяо. Народний танець як основа формування професійної майстерності майбутніх хореографів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І.Франка*. Дрогобич, 2021 Вип. 35, Т. 6. С. 14–18. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_6/4.pdf
10. Шевченко Т. Кобзар. Київ : Видавництво «Дніпро», 1976. 576 с.

REFERENCES

1. Avramenko V. (1947) *Ukrainski natsionalni tanky, muzyka i strii*. [Ukrainian national tanks, music and formation.] Vinnipeg. [in Ukrainian].
2. *Bibliia. Kyivska Patriarkhiia Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu*. (2017) [Bible. Kyiv Patriarchate of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate.] Kyiv : Ukrainse Bibliine Tovarystvo. 1416 s. [in Ukrainian].
3. Blahova T. (2020) *Rozvytok khoreohrafichnoi osvity v Ukraini : istoryko-pedahohichnyi kontsept : monohrafiia*. [Development of choreographic education in Ukraine: historical and pedagogical concept: monograph.] Poltava : TOV "ASMI". 488 s. [in Ukrainian].
4. Karkhut Yu., Kuzyk O. (2020) *Narodne khoreohrafichne mystetstvo yak zasib piznannia ta zberezhenia tradytsii narodu, patriotychnoho vykhovannia molodoho pokolinnia*. [Folk choreographic art as a means of learning and preserving the traditions of the people, patriotic education of the younger generation.] Odessa : Naukovyi zhurnal «Molodyi vchenyi», Kulturolohiia, №11 (87). S. 344–350. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-74>
5. Kvetsko A. (2021) *Syntezy narodnoho ukrainskoho tantsiu z suchasnym napriamamy khoreohrafichnoho mystetstva*. [Synthesis of Ukrainian folk dance with modern directions of choreographic art.] *Molodyi vchenyi*, 1 (89), 106–109. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-23>
6. Kosakovska L. (2009) *Mystetska paradyhma Vasylia Avramenka v konteksti rozvytku ukrainskoi kultury XX st. (Avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva)*. [The artistic paradigm of Vasyl Avramenko in the context of the development of Ukrainian culture in the 20th century. (Author's thesis. candidate of art studies).] Kyiv. [in Ukrainian].
7. Plakhotniuk O. (2021) *Etnosvitohliad folklornoho tantsiu v mystetskomu prostori suchasnosti*. [Ethnoveiw of folklore dance in the artistic space of modernity.] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : Mizhvuzivskyi zb. nauk. prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych : Helvanika. Vyp. 35. T. 5. S. 4–8. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
8. Fryz P. (2018) *Ukrainski khoreohrafichni studii yak vidobrazhennia sotsiokulturnoho dosvidu*. [Ukrainian choreographic studios as a reflection of socio-cultural experience.] *Molod i rynek: shchomisiachnyi naukovo-pedahohichnyi zhurnal*. Vyp. 8 (163). S. 71–75. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141874>
9. Chzhan Siao. (2021) *Narodnyi tanets yak osnova formuvannia profesiinoi maisternosti maibutnikh khoreohrafiv*. [Folk dance as a basis for the formation of professional skills of future choreographers.] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. I. Franka*. Drohobych. Vyp. 35, T. 6. S. 14–18. [in Ukrainian]. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_6/4.pdf
10. Shevchenko T. (1976) *Kobzar*. [Kobzar] Kyiv : Vydavnytstvo "Dnipro". 576 s. [in Ukrainian].